

עת"א 1826/07/15 - נדים אנגאץ נגד שרות בתי הסוהר-מחלקת האסיר - זימונים, מדינת ישראל

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"א 1826-07-15 אנגאץ(אסיר) נ' שרות בתי הסוהר-מחלקת האסיר - זימונים ואח'
תיק חיצוני: מספר תיק חיצוני

בפני	כבוד השופטת מיכל ברנט
העותר	נדים אנגאץ (אסיר)
נגד	
המשיבים	1. שרות בתי הסוהר-מחלקת האסיר - זימונים 2. מדינת ישראל

החלטה

העותר נדון לשנתיים ושמונה חודשי מאסר לאחר שהורשע בביצוע עבירות של כניסה לישראל שלא כדין, הפרעה לשוטר במילוי תפקידו, התפרצות, גניבה, החזקת נכס חשוד כגנוב והפעלת מאסר על תנאי, הוא ריצה מאסרו מיום 24.2.14 ושחרר ממאסרו ביום 2.9.16.

העותר מלין על הפרת הוראות הנוהל שנקבעו על ידי המשיב באופן שהמשיב לא מספק לעותר ולאחרים מגוון רחב של פריטי מזון, בכללם פירות וירקות, תבלינים, מרכיבי מזון קשה ושתייה.

כן נטען כי המשיב מספק פריטי מזון ורכיבי מזון המכילים בשר מעובד, אשר לטענת ב"כ העותר, נקבע לגביהם לאחרונה, על ידי ארגון הבריאות העולמי, כי הם מהווים גורם מסרטן לבני אדם.

העתירה נדונה בפני כבוד השופטות אהד ורג'יניאנו בכל הנוגע למזון לו זכאי העותר.

בכל הנוגע לאספקת בשר מעובד נקבעה העתירה לדיון ליום 21.9.2016, כשלושה שבועות לאחר שהעותר השתחרר ממאסרו.

משכך, הוגשה על ידי המשיב בקשה למחיקת העתירה על הסף.

לטענת המשיב, מדובר בעתירה תאורטית באשר בהתאם לסעיף 4א' לפקודת נציבות בתי הסוהר כל אסיר רשאי להגיש עתירה "בכל ענין הנוגע למאסרו או למעצרו". מששחרר העותר ממאסרו הרי שאין המדובר בעתירת אסיר ולפיכך יש למחקה.

ב"כ העותר התנגד לבקשה וטען כי מדובר ב"עתירה ציבורית" הנוגעת לכלל האסירים וכי בהתאם לפסיקת בית המשפט העליון, ניתן לנהל הליך עקרוני כללי גם במקרים בהם האסיר שוחרר או נפטר. יש לציין כי העותר עצמו לא הופיע לדין ולטענת בא כוחו, הקשר עימו נותק.

דין והכרעה:

נדרשת אני להכרעה האם מששחרר העותר יש להורות על מחיקת העתירה או שמא, כטענת בא כוחו, המדובר ב"עתירה ציבורית" שיש להמשיך לדון בה, שכן להכרעה בה השפעה על כלל האסירים.

ברע"ב 5898/10 מג'אדבה נ' שירות בתי הסוהר (פורסם בנבו) נקבע על ידי כבוד השופט רובינשטיין (כתוארו אז) בהאי לישנא:

"אף שעתירות אסיר ניתנות במישור המשפטי להישמע במסגרת העתירות בבית המשפט הגבוה לצדק, בחר המחוקק לעגן מפורשות את זכותם של אסירים לעתור נגד החלטה מינהלית בעניינם בפקודת בתי הסוהר, אך בד בבד גם תחם את הנושאים בגינם ניתן לעתור בגדר זה, להחלטות הנוגעות לתנאי מאסרו או מעצרו של העותר. תכלית החוק ולשונו, כפי שנסקרו עד כה, מעידות על אופיו הפרטני-אישי של ההליך שבמחלוקת, קרי, היומיום שבמאסר או במעצר לגווניו. לא זאת בלבד שהמחוקק לא נקט לשון כללית כגון "בכל הנוגע לתנאי מאסר או מעצר", אלא ייחד את דבריו "מאסרו או מעצרו", קרי - זה של האסיר או העצור העותר. הליך עתירת אסיר נועד איפוא על פניו להתמודד עם החלטות פרטניות אשר התקבלו בעניינו של אסיר או עצור פלוני - וזהו הגורם לקושי שעמד בשעתו בפני בית משפט זה להידרש לעתירות לעומקן, נוכח ריבויין ואופיין הפרטני, ומכאן תיקון הפקודה כמות שהראינו. הדוגמאות שהובאו בדברי ההסבר מעידות על אופיין האישי של העתירות - ובהן, ואין זו כמוכן רשימה ממצה, החלטות בנוגע לזכויות האסיר למכתבים, או לביקורים וכן לבעיות משמעת, אותן מבקש האסיר להעמיד לביקורת שיפוטית. החלטות אלה מתקבלות, ברוב רובם של המקרים, בהתאם לרקע העובדתי הייחודי בעניינו של אסיר (רע"ב 2857/08 נחום נ' השר לבטחון פנים [פורסם בנבו]) וכבר כאן עדים אנו לקושי הטמון בהידרשות לעתירה המשותפת למספר אסירים, בודאי כאלה שהרקע העובדתי בעניינם שונה.

סדרי הדין עשויים אף הם להעיד על מהות ההליך ותכליתו. כך למשל, מקום בו ביקש המחוקק לייעל טיפול בהליכים שאינם מורכבים, אך מתקיים בהם אינטרס ציבורי כי יטופלו במהירות - נקבעו סדרי דין המבטיחים מטרה זו ונקבע, כי אין לפרשם באופן שיפגע במטרה זו (ראו לדנ"פ 9263/99 מדינת ישראל נ' בקשי, פ"ד נד(3) 556, 570-572). נדמה כי הדברים יפים גם לענייננו. כאמור, חקיקת סעיף 62א נועדה לייעל את הדיונים בעתירות אסיר. ניתן להניח, כי מטרה זו, קרי ייעול הדיונים בעתירות אסירים, הנחתה את המחוקק גם בקביעת סדרי הדין הייחודיים שהותוו בסעיף 62א, ובהם קיום הדיון בפני שופט דן יחיד והגבלת הערעור על החלטותיו לערעור ברשות בלבד (ראו רע"ב 425/09 פריניאן נ' פרקליטות המדינה [פורסם בנבו]). בתי המשפט העוסקים בעתירות אלה רשאים לקיים את הדיון בסמוך למתקני כליאה ואף במתקני הכליאה עצמם כדי לייעל את הניוד (ראו סעיף 3 לתקנות סדרי דין (עתירות אסירים), תש"ם - 1980), וכך גם נעשה. נדמה, כי אילו היתה הכוונה להכניס למסגרת הדיונית של עתירות אסיר עניינים עקרוניים, מורכבים או בעלי השלכות על מספר רב של אסירים - לא היה המחוקק בוחר להגביל את זכות הערעור (ראו סעיף 17 חוק יסוד: השפיטה). יש איפוא לכאורה בסדרי הדין שנקבעו בסעיף 62א לפקודה כדי לחזק את עמדת המשיבה בדבר הפרשנות המצמצמת יחסית שיש ליתן לסעיף, שהרי אילו ביקש המחוקק להרחיב את מנעד המקרים שיידונו במסגרת עתירת אסיר, לא היו נקבעים סדרי דין מקוצרים, אשר ככלל נועדו להליכים

אשר אינם כה מורכבים ונדרש בהם טיפול יעיל ומהיר (ראו דנ"פ 9263/99 בקשי הנזכר).

במסגרת אחריותם לניהולה של שגרת בתי הסוהר על הממונים לקבל החלטות פרטניות בעניינם של אסירים ועצורים. החלטות אלה מתקבלות, כאמור, בהתבסס על מידע עדכני ורלבנטי המצוי בפניהם בעניינם של אסיר או עצור. בית משפט הדן בעתירות על החלטות אלה, "אינו רואה לפניו אלא אסיר אחד בעניין אחד" (עע"א 7440/97 מדינת ישראל נ' גולן, פ"ד נב(1) 8, השופט זמיר). הטעם לדין הנקודתי נעוץ, בין היתר, בכך שלהחלטה עשויה להיות השלכות על אסירים אחרים, אשר עניינם לא עמד בפני בית המשפט, לא ניתנה להם זכות טיעון ואין הם חולקים את הרקע העובדתי של העותר; לכך ייתכנו השלכות על ניהול בית הסוהר שבאחריות המשיב. מסיבה זו, בין היתר, נדרשים בתי המשפט לאזן בין מציאת הפתרון הראוי בעניינם של עותר לבין הבטחת ניהול התקין של בית הסוהר על ידי המשיב (רון שפירא "הליך מינהלי כקובע את גבולותיה ומסגרתה של הענישה הפלילית" המשפט יב(תשס"ז) 485, 492). ניתן לומר, כי איזון זה, התוחם את הביקורת השיפוטית בעתירות אסיר לגדרי ההחלטה הפרטנית שהתקבלה בעניינם של אסיר, מעיד אף הוא על תכליתה של עתירת האסיר ואופייה".

עתירות לבית המשפט הגבוה לצדק

האפשרות לעתירות אסיר לא שללה את סמכותו של בית משפט זה לעניינים הנוגעים לאסירים או לעצורים, ובית משפט זה עשוי להידרש אליהם בעתירות לבג"ץ בעלות אופי רחב יותר. סבורני, כי נכון להבחין בין החלטות הרשות, שהן גורפות באופיין וחלות על קבוצת אסירים בעלי מכה משותף או על כלל האסירים (למשל, קביעת נוהל או מדיניות) לבין יישום נוהל או מדיניות במקרה של אסיר ספציפי. כך למשל, קיים נוהל כללי הנוגע לזכות ההתייחדות של אסירים נשאי נגיף האיידס עם בנות זוגם; נוהל כללי זה חל על כלל האסירים המשתייכים לקבוצה הרלבנטית, אך עשוי להיות מיושם באופן שונה בעניינם של אסירים שונים בהתאם לנסיבותיהם האישיות (ראו למשל רע"ב 2416/05 הנזכר, שם הוחלט שלא ליישם את הנוהל האמור בעניינם של אסיר פלוני, נוכח ההערכה כי נשקפת ממנו סכנה לבת-זוגו). המסלול המשפטי ה"רגיל" לתקיפת נוהל או מדיניות כללית הוא במסגרת עתירה לבית המשפט הגבוה לצדק, שם תיבחן - במיוחד - סבירותה האובייקטיבית של מדיניות הרשות, להבדיל מאופן יישומה במקרה ספציפי. ניתן ללמוד על חלוקת סמכויות זו מפסיקותיו של בית משפט זה, כך למשל בבג"ץ 4634/04 רופאים לזכויות אדם ואח' נ' השר לביטחון פנים[פורסם בנבו] נדונה זכותם של כלל האסירים למיטה לישון עליה ובבג"ץ 1482/08 עדאלה נ' שירות בתי הסוהר[פורסם בנבו] נדון מערך הסעות המשרת את כלל האסירים. אין הדבר משול למתמטיקה או לתכנת מחשב ועל כן ישנה גמישות, אך זו ליבת המדיניות השיפוטית הנוהגת. אם כן, בגבולות הביקורת השיפוטית שמפעיל בית המשפט הגבוה לצדק על מדיניות הרשות - ניתן יהיה לבחון את סבירות הנוהל או המדיניות שקבע המשיב; אך בית המשפט יטה שלא להידרש לאופן יישומו של הנוהל במקרה של אסיר מסוים - כפי שיובהר עוד להלן, ועל דבר זה להיות ככלל לעתירות האסיר לפי הפקודה.

.....

סוף דבר וסיכומי

סיכומם של דברים, ככלל התכלית בבסיס עתירת אסיר היא להתמודד עם החלטות מינהליות, אשר התקבלו בעניינו של אסיר ספציפי ובהתאם לנסיבותיו הייחודיות. הדברים עולים מלשון החוק, מדברי ההסבר ואף מההשוואה (שערך המבקש עצמו) עם תקנות סדר הדין בבית המשפט הגבוה לצדק. אופיו הפרטני של ההליך מקשה על קיום דיון בעתירה המשותפת למספר אסירים שאינם חולקים רקע עובדתי דומה, ומכאן הקושי בקבלת עמדתו הפרשנית של המבקש. במקביל, נדמה כי בחוק ובפסיקה ישנו לעת הזאת מענה לצורך האפשרי בהגשת עתירה משותפת, וזאת במספר כיוונים. כאמור, כאשר אסירים מבקשים להלין על החלטות כלליות וגורפות אשר מטבען מוחלות על כלל האסירים או על קבוצת אסירים - פתוחה בפניהם הדרך להגשת עתירה לבית המשפט הגבוה לצדק לבחון את סבירותה של החלטת המשיב. בנוגע למצבי הביניים עליהם הצבעתי - כאמור, אין הבקשה הנוכחית מתאימה להכרעה בהם, אך על פניו דומני, בהנחה של צורך משותף לקבוצת אסירים, כי הרשות תחיל את החלטות בתי המשפט במקרים הרלבנטיים על כולם; ישנה גם האפשרות לאיחוד הדיון בעתירות אסיר אחדות. בכך לכאורה יש לעת הזאת יהא מענה הולם למצבים אלה, ועל כן אין הכרח לקבל את עמדת המבקש".

בבג"צ 9513/10 "עמותת "רופאים לזכויות אדם" נ' שירות בתי הסוהר ומשרד הבריאות (פורסם בנבו) ביקשו העותרים כי בג"צ יורה למשיבים מדוע לא יקבלו האסירים הסיעודיים המטופלים במר"ש טיפול סיעודי נאות בהתאם לקריטריונים שהתווה משרד הבריאות לטיפול בחולים סיעודיים. כבוד השופט פוגלמן קבע בהאי לי שנא:

"העותרת נוקבת בשמותיהם של ארבעה אסירים, שפנו אליה בבקשת סיוע.

...דין העתירה להידחות על הסף בשל קיומו של סעד חלופי. על אף שהעתירה נוקבת בפרטיהם של ארבעה אסירים שלפי הנטען אינם מקבלים טיפול רפואי סיעודי נאות, אסירים אלה לא ראו לנכון לפנות בעצמם לבית המשפט במסלול המיועד לכך, דהיינו הגשת עתירת אסיר לבית המשפט המחוזי המוסמך ב"ענין הנוגע למאסרו או למעצרו" של אסיר, מכוח סעיף 62א לפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], התשל"ב-1971..... גם אם העתירה מעלה שאלות עקרוניות, שיש להן השלכה פוטנציאלית על עניינם של אסירים נוספים, אין מניעה כי תתברר בבית המשפט המחוזי. באת כוחה המלומדת של העותרת תוכל לייצג את עניינם של אסירים אלה גם בפני בית המשפט המחוזי, ככל שתראה זאת לנכון".

במקרה זה דובר בכמות מצומצמת של אסירים ולא בהחלטה אשר יתכן ותהא לה השלכה על כלל האסירים.

לטענת ב"כ העותר, בית המשפט העליון הכיר באפשרות לדון בעתירות ציבוריות כמו גם לדון בעתירות של אסירים שהשתחררו או שהלכו לעולמם.

לתמיכה בעמדתו הציג ב"כ העותר שני פסקי דין והחלטה של בית המשפט העליון ולהלן סקירתם בקצרה:

1. **רע"ב 2416/05 פלוני ז"ל נ' שירות בתי הסוהר** (פורסם בנבו) - דובר באסיר עולם נשא איידס אשר ביקש מן המשיב לאפשר לו להתייחד עם בת זוגו ובקשתו סורבה נוכח החשש כי הדבר עלול לסכן את בת זוגו.

האסיר הגיש עתירה לבית המשפט המחוזי וכבוד השופט גורפינקל דחה את עתירתו.

על החלטת כבוד השופט גורפינקל הוגש רע"ב והתקיים דיון בפני הרכב בבית המשפט העליון.

טרם מתן פסק הדין ברע"ב, הלך העותר לעולמו. בית המשפט העליון סבר כי "פטירתו מייתרת את הצורך בהחלטה אופרטיבית בהליך זה; יחד עם זאת, סברנו כי יש מקום והצדקה להתייחס לגופה של הבקשה...וזאת משני טעמים עיקריים: ראשית, ראינו חשיבות בהתייחסות להיבט העקרוני הכללי העולה בהליך זה, שעשויה להיות לו השלכה על אסירים נשאי איידס דרך כלל. שנית, בת זוגו של האסיר שנפטר נותרה אחריו.... היתה לה ציפייה לדעת ולהבין מהו מעמדה של החלטת שב"ס המונעת ממנה ומבן זוגה להתייחד".

לעניין זה, סבורני כי מדובר באוכלוסייה מצומצמת של אסירים, התייחדות הינה פריבילגיה ולפיכך השלכת הרחוב של החלטה מעין זו קטנה יותר שכן לא מדובר בכלל האסירים כבנושא שנדון בפני.

זאת ועוד. בעתירה זו התקיים דיון שהסתיים עוד בחייו של העותר, ופסק הדין אמור היה להינתן תוך זמן קצר, בניגוד לעתירה שבפני, בה ככל שדובר במזון המסופק לעותר הסתיים הדיון ולגבי הבשר המעובד טרם החל.

2. **בג"צ 118/12 מג'אדבה נ' המשרד לבטחון פנים נציב שב"ס** (פורסם בנבו) הוגש בג"צ על ידי העותר ובה התבקש בג"צ להורות על תיקון פקודת נציבות שירות בתי הסוהר שכותרתה "מכתבי אסירים - משלוח וקבלה".

בג"צ קבע כי דין העתירה להידחות על הסף שכן "גם אם יש ממש בטענת העותר שלפיה העתירה נושאת אופי כללי ועקרוני בעל השלכה על אסירים אחרים, אין מניעה כי הסוגיות המועלות בהקשר זה תתבררנה בפני בית המשפט המחוזי".

החלטה זו יש לאבחן בשניים:

האחד- דובר על אסיר המרצה עונש מאסר ולא על אסיר ששחרר כך שלעתירה ולהחלטה בה השפעה פרטנית על ענינו.

השני - דובר בעתירה זו על הסדרת נושא מכתבי אסירים באופן שבין השאר תוטבע על המכתבים חותמת "נתקבל", יוסדר החיוב עבור משלוח דואר רשום ועוד, והשלכה של החלטה מעין זו על כלל האסירים אינה מהווה פגיעה בזכויותיהם אלא נועדה להיטיב עימם. זאת בניגוד להחלטה בעתירה שבפני אשר גם אם להחלטה בה יש השלכה חיובית על חלק מן האסירים, הרי שיתכן שחלק מן האסירים אינם מעוניינים בשינוי זה של החלפת מזון מעובד במזון שאינו כזה.

3. **דנג"ץ 3011/16 הוצאת עיתון הארץ בע"מ ואח' נ' שב"ס ואח'** (פורסם בנבו) בה הפנה כבוד המשנה לנשיאה, השופט רובינשטיין להחלטתו בעניין מגאדבה ברע"ב 5898/10.

איני סבורה כי העותר בעתירה שבפני חלק רקע עובדתי דומה לאלה של כלל האסירים. מדובר בעותר אשר הוחזק בהפרדה, לעתירתו השלכה על כלל ציבור האסירים ולא הובאה בפני בית המשפט עמדתם של כלל האסירים אשר יתכן ואינם חפצים בהחלפת הבשר המעובד.

כפי שנקבע בעניינו של העותר מג'אדבה המצוטט מעלה "אסירים מבקשים להלין על החלטות כלליות וגורפות אשר מטבען מוחלות על כלל האסירים או על קבוצת אסירים - פתוחה בפניהם הדרך להגשת עתירה לבית המשפט הגבוה לצדק לבחון את סבירותה של החלטת המשיב".

לאור האמור, הנני מורה על מחיקת העתירה ככל שהיא נוגעת לאספקת בשר מעובד לעותר.

המזכירות מתבקשת לשלוח העתק ההחלטה לב"כ הצדדים.

ניתנה היום, כ"ב אלול תשע"ו, 25 ספטמבר 2016, בהעדר הצדדים.